УДК 336.22:352/354(477)
JEL M10, M20, H25
ORCID ID: 0000-0002-0393-1869
ORCID ID: 0000-0002-0434-0577
DOI https://doi.org/10.17721/tppe.2022.45.14

Леонтович С.П., к.е.н.,
НУОУ імені Івана Черняховського, м. Київ
Кір'ян С.М., к.е.н., доцент
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

ФІСКАЛЬНІ МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглядаються фіскальні методи державної підтримки економічної діяльності в умовах воєнного стану. Проаналізовані окремі важелі регулювання доходів і витрат держави і визначена проблематика бюджетного забезпечення. Розглянуто стан, динаміку та тенденції розвитку фіскальних інструментів України у 2014-2022 рр. Проаналізовано «пакети» податкової реформи періоду воєнного стану. Простежено динаміку податкових надходжень на серпень 2022 р. Визначено, що надходження мають нерівномірний характер, на відміну від 2014 р., коли їх частка становила 78,43% доходів бюджету, у 2021 р. вона зросла до 85,41% і за півроку у 2022 р. знизилась до 58,54%. Податок на доходи фізосіб у січні 2022 р. на 9% перевищував аналогічний період 2021 р., сягнувши обсягу в 91 млрд грн до серпня. Податок на прибуток з 6% росту за січень 2022 р. проти січня 2021 р. знизився на 18,3% у серпні 2022 р., досягши 87 млрд грн. Розглянуто динаміку функціональних видатків Державного бюджету України у 2014-2022 рр. встановлено, що фінансування видатків оборони є пріоритетним, оскільки вони зросли з 6,34% у загальних видатках Держбюджету в 2021 р. до 32,23 % на серпень 2022 р, тоді як на економіку за цей же період знизились з 8% до 2,51%. Структура доходів Держбюджету за II квартали 2022 р. на 73,61% складалась з податкових надходжень, на 16,35 % з неподаткових надходжень, 0,16% доходів на капітал, 9,84% підтримки ЄС. Динаміка окремих фінансових макропоказників України за 2014-2022 рр. показує значну спадну динаміку, насамперед через зниження рівня ВВП на 37,2% за 2 квартали 2022 р. Визначено проблеми, які перешкоджають ефективному застосуванню фіскальних методів підтримки економічної діяльності в Україні. Запропоновано заходи, які необхідно реалізувати для підвищення ефективності фіскальних методів: аналіз структури доходів бюджету, тенденцій податкових надходжень, динаміку окремих фінансових макропоказників та їх інтерпретація для визначення тактики та стратегії фінансового забезпечення економіки періоду воєнного стану в Україні.

Ключові слова: *податки, бюджет, економіка, воєнний стан, фіскальні методи, політика НБУ.*

Постановка проблеми. Фіскальні методи є складовою державної політики, що визначається як регулювання доходів і витрат держави. Найбільш усталеними важелями регулювання є податкові і бюджетні, заходи яких визначаються поставленою метою соціально-економічного розвитку країни. Початок повномасштабної військової агресії та введення воєнного стану в Україні практично

з перших днів визначили необхідність перебудови фіскальної політики держави. У частині оподаткування здійснюється постійний моніторинг та приймається ряд законодавчих актів щодо адаптації ведення бізнесу, порядку оподаткування та адміністрування доходів; в екстремальних умовах здійснюється формування видаткової частини бюджету, де видатки на оборону складають понад 50% [15, с. 115] та планування на 2023 рік зі значною часткою (94%) запозичень із зовнішніх джерел. Підтримка економічної діяльності на період воєнного стану є однією з умов заохочення підприємництва, зайнятості населення, взаємодії з міжнародними партнерами та наповнення бюджету задля здійснення військових видатків та виконання соціальних заходів, фінансування яких стрімко збільшується. Тому фіскальні методи регулювання набувають виняткового значення у формуванні національної безпеки шляхом підтримки економічної діяльності на період воєнного стану.

Аналіз останніх публікацій. Фіскальну складову регулювання економіки досліджують багато вчених, наукових центрів, аналітичних агентств. За суттю, вона втілює найбільш важливі функції держави, тому цей науковий напрям досить актуальний та затребуваний. Дослідники І. Луніна, О. Білоусова, Н. Фролова [6] визначили особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди; Т. Кваша [5] здійснено моделювання потенційного ВВП для оцінювання фіскального простору України; С. Онищенко, О. Маслій, А. Глушко [9] оцінено фіскальні ризики бюджетній безпеці України; Ю. Касперович [4] розроблено методичні підходи до оцінки фіскальних втрат України внаслідок гібридної війни рф; М. Дурман, О. Дурман [2] визначено особливості формування та реалізації державної регуляторної політики у сфері оподаткування під час воєнного стану; О. Ривак [10] описано про недосконалу фіскальну політику як першопричину економічної кризи країни і світу; О. Чернишова, А. Чорновол, В. Мирончук [13] оцінили функціонування фінансового сектору України в умовах воєнного стану; Д. Гетманцев, Ю. Коваль [1] дослідили питання дотримання принципу стабільності податкового законодавства під час встановлення та скасування податкових пільг в умовах воєнного стану; І. Якушко [14] сформовано концептуальні положення визначення та систематизації видів фіскальних інструментів; В. Мартиненко [7] узагальнено макроекономічні фактори модернізації фіскальної політики тощо.

Невирішені частини проблеми. Попри виняткову важливість ефективності застосування фіскальних методів у період воєнного стану, основні методичні складові на даний час розроблені недостатньо в силу безпрецедентності проблеми. Практично, дослідниками узагальнено заходи Уряду України у бюджетній та податковій сферах, що запроваджені у зв'язку з введенням воєнного стану, проаналізовано структуру та види джерел фінансування бюджетних витрат, зокрема придбання НБУ цінних паперів Уряду та іноземну допомогу. Наразі, поза увагою дослідників залишаються питання аналізу структури доходів бюджету, аналіз тенденцій податкових надходжень, динаміка окремих фінансових макропоказників та їх інтерпретація для визначення тактики та стратегії фінансового забезпечення економіки періоду воєнного стану.

Метою статті є дослідження фіскальних методів підтримки економічної діяльності на період воєнного стану, насамперед за аналізом структури та динаміки окремих статей державного бюджету України.

Методи дослідження. Використано монографічний метод для огляду наукових публікацій дослідників та нормативної бази щодо фіскальних інструментів, емпіричний, системний і порівняльний аналізи для моніторингу бюджетних показників і стану економіки, графічний метод для відображення динаміки досліджуваних показників, статистичний метод для виявлення закономірності досліджуваних процесів, абстрактно-логічний для теоретичних узагальнень та висновків**.**

Результати дослідження. За даними Інституту стратегічних досліджень [2], стійкість економіки України з початком війни визначається наявними фінансовими резервами громадян, бізнесу та держави. Для оптимізації їх обсягів, були схвалені «пакети» безпрецедентно радикальної та ліберальної податкової реформи. У Податковий кодекс України внесені зміни до законів України від 03.03.2022 р. № 2118-IX, від 15.03.2022 р. № 2120-IX та від 24.03.2022 р. № 2142-IX. Задля підтримки бізнесу влада спростила податкові та митні правила на час війни [8]. Основною новацією періоду воєнного стану стало: право на застосування спрощеної системи оподаткування III групи за ставкою 2 % суб'єктами господарювання (з доходом до 10 млрд грн); ФОПи – платники єдиного податку I та II груп отримали право не сплачувати єдиний податок; запроваджено новий механізм справляння диференційованої рентної плати за видобування природного газу; скасовано акциз та знижено ставки ПДВ на пальне та на внутрішні перевезення авіатранспортом з 20 % до 7 % та ін. Також на розгляд подано законопроект №7311 про зміни до Податкового кодексу, якими пропонується, зокрема, збільшити розмір військового збору з 1,5 до 3 %. До митного і податкового кодексів України внесені зміни, що стосуються спрощеного порядку декларування, звільнення від сплати митних платежів тощо.

Податкові новації найбільше проявляють себе в бюджетному механізмі, що є балансом ресурсів держави [15]. Зокрема, за даними Національного банку України (НБУ) [11] за січень-серпень 2022 року та відповідного йому періоду 2021 року доходи Державного бюджету зросли на 26 %, проте безпосередньо податкові надходження зменшились на 12%; неподаткові надходження зросли на 21%; доходи від надходжень з ЄС та урядів іноземних держав зросли у 6 разів. Як вплинули ці заходи на динаміку оподаткування за напрямами податок на прибуток та податок на доходи фізичних осіб показано на рис. 1.

Реакція бізнесу та підприємництва на податкові новації в частині податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та податку на прибуток підприємств (ППП) виявилась наступною. ПДФО у січні 2022 р. на 9% перевищував аналогічний період 2021 р., зберігаючи таку ж помірну переважаючу тенденцію за аналізований період до 5% у серпні 2022 р., сягнувши обсягу в 91 млрд грн. ППП з 6% росту за січень 2022 р. проти січня 2021 р. знизився на 18,3% у серпні 2022 р. проти обсягу серпня 2021 р., досягши 87 млрд грн. За лініями тренду, приведеними на рис. 1, з достовірністю 95% можна вважати, що зростання надходження податків від ППП у 2021 р. складало 14 млн грн

щомісяця, а у 2022 р. – 11,9 млн грн. Отже, надходження від доходів громадян були відносно стабільні з незначним випередженням проти рівня 2021 р., тоді як податкові надходження від бізнесу знизились. Ця тенденція свідчить про необхідність більшого сприяння другій категорії платників податків зі сторони фіскальних інструментів.

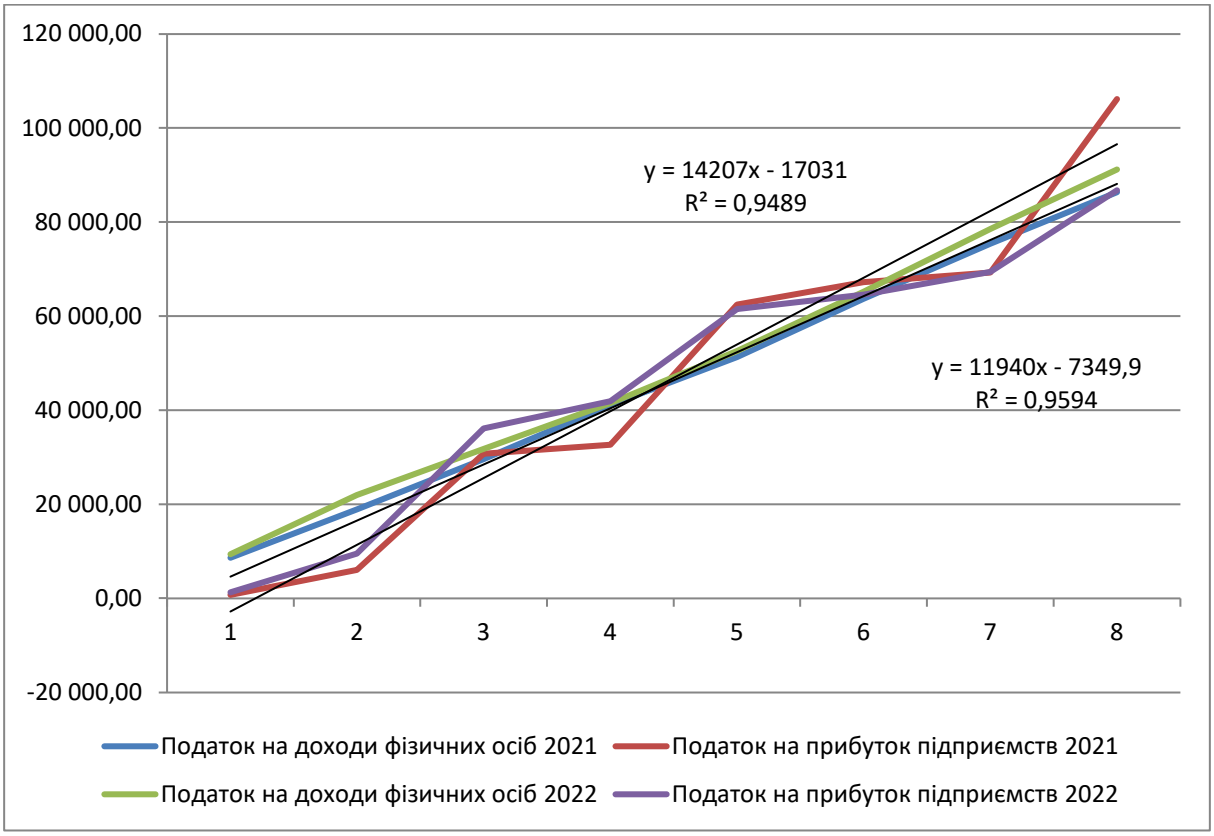

Рис.1. Динаміка та структура податкових надходжень Державного бюджету за січень-серпень 2021-2022 рр., млн. грн

Джерело: розраховано авторами за даними [11]

Падіння динаміки податкових надходжень до бюджету від юридичних осіб у 2022 р., попри тяжку руйнівну дію війни, адже в перші місяці війни частина бізнесів взагалі не працювала (за дослідженнями Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) [3], це близько половини підприємців), зумовлено: граничним строком сплати податків та зборів (не пізніше 31.07.2022); неможливістю платників ПДВ зменшити податкове зобов'язання на суму податкового кредиту через окремих контрагентів, які перейшли на спрощену систему 2 %; скасуванням з 01 липня 2022 р. низки митних пільг із оподаткування при ввезенні товарів платниками єдиного податку – неплатниками ПДВ; незначним відшкодуванням ПДВ; зростанням цін та збільшенням курсу гривні [8].

Станом на кінець серпня 2022 р. за статистикою Національного банку України (НБУ) [11], у структурі державних видатків 37% припадало на оборону, 19% на соціальний захист та соціальне забезпечення, 16% на громадський порядок, безпеку та судову владу, 9% на загальнодержавні функції. Спостерігався значний дефіцит бюджету, а при умові, що покривати видатки на оборону можливо лише з внутрішніх

джерел, то частково ця вимога стала причиною наростання фіскального тиску на бізнес.

Проте і в цих умовах бізнес не втрачає оптимізму. Зокрема, результати опитування «Прогнози бізнесу на 2023 рік», проведеного асоціацією у партнерстві з Райффайзен Банк за аналітичної підтримки Gradus Research [3] свідчать, що майже половина компаній – членів ЄБА прогнозують позитивну динаміку розвитку свого бізнесу в 2023 році, з них 58% респондентів очікують зростання доходів у гривні, і 43% – у натуральному виразі. Більшість компаній адаптувалися до ситуації й намагаються працювати хоча б для забезпечення безперервності своєї діяльності й виконання зобов'язань перед співробітниками та партнерами. Крім того, цьому сприяли надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит і квот на український експорт, транспортний безвіз з ЄС, відстрочення сплати податків і митних платежів та подання звітності, низка дерегуляційних ініціатив уряду фіскального спрямування.

Динаміка функціональних видатків Державного бюджету України, у т.ч. на оборону в 2014-2022 рр., приведена у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка функціональних видатків
Державного бюджету України у 2014-2022 рр., млн грн

	2014	2018	2019	2020	2021	2022*
Видатки бюджету	430217	985851	1075122	1127944	1490258	1036725
Видатки на оборону	27363	97024	106627	120374	127527	334118
Частка оборони у видатках, %	6,34	9,81	9,91	9,28	8,56	32,23
Видатки на економіку	34410	63600	72364	168990	180980	26163
Частка економіки у видатках, %	8,00	6,45	6,73	14,98	12,14	2,51
Видатки на соціальний захист	80558	163865	218628	322720	333280	210372
Частка соціального захисту у видатках, %	18,72	16,62	20,34	28,61	22,36	20,27

* - за II квартали 2022 року

Джерело: Складено за даними НБУ [11].

У плані на 2022 рік доходи державного бюджету передбачались в обсязі 1322 млрд грн, видатки – у 1497 млрд грн. При цьому сектор безпеки та оборони загалом мав отримати близько 286,6 млрд грн або майже 6% від ВВП. Бюджет Міністерства оборони України у 2022 році був закладений на рівні 133,588 млрд грн, з яких: 99,887 млрд грн на забезпечення діяльності Збройних Сил України; 28,438 млрд грн на розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання. Скоригований в умовах воєнного стану бюджет передбачає щомісячну суму фінансування армії близько 130 млрд грн, або понад 80% річного фінансування довоєнного періоду [12]. Як свідчать приведені дані табл. 1, фінансування видатків на оборону у 2022 році зросло на 24 п.п. проти рівня 2021 року та на 26 п.п. проти рівня 2014 року.

Держава відмовилася від усіх видатків, які мали піти на капітальне будівництво чи розвиток, а це близько 140 млрд грн за кошторисом плану Державного бюджету на 2022 рік. Практично кошти витрачаються тільки за трьома напрямами: на оборону, виплату пенсій, зарплати бюджетникам та обслуговування державного боргу [15].

Згідно Бюджетного кодексу України, ст. 24 джерелом підтримки бюджету в умовах правового режиму воєнного стану є кошти резервного фонду бюджету. Існує три основних джерела фінансування: друк грошей (сеньйораж), збільшення податків і запозичення. Друк грошей може бути ефективним в помірних обсягах. Збільшення податків може приймати форми фінансових репресій, коли уряд встановлює «межу» процентних ставок і обмежує здатність громадськості інвестувати в будь-які цінні папери, крім держборгу. Запозичення наразі є найбільш об'ємним джерелом фінансування видатків. Наразі немає єдиної думки щодо оптимального співвідношення податків і позикових коштів для фінансування війни, оскільки кожне з джерел має вади.

Державний бюджет України наповнюється переважно надходженнями від внутрішніх податків на товари і послуги. Так, у 2021 році у загальній структурі податкових надходжень у 1107,09 млрд грн їх частка становила 63,13%. У 2022 році Мінфін планував зібрати 405 млрд грн ПДВ, 76 млрд грн акцизу, 37,5 млрд грн мита. Загалом лише непрямі податки з імпортних товарів повинні були становити майже 520 млрд грн – 40% від усіх доходів бюджету. Структура доходів за II квартали 2022 року приведена на рис. 2.

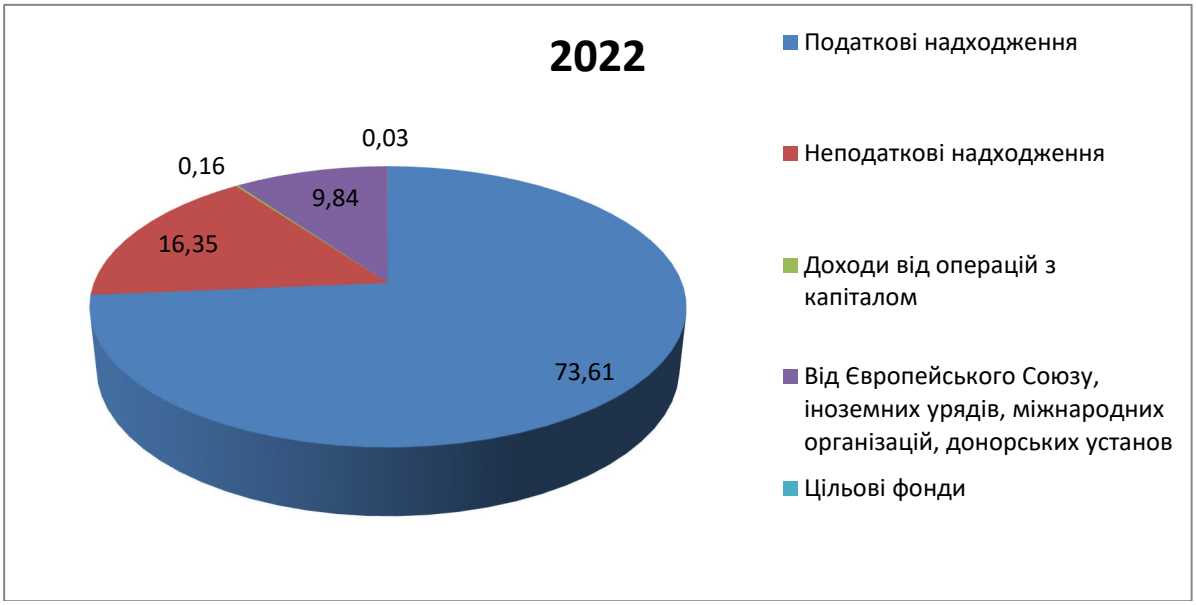

Рис. 2. Структура доходів Державного бюджету України за II квартал 2022р.,%.
Джерело: складено авторами за даними [11]

За січень-липень 2022 року державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 412,0 млрд грн., у тому числі, загальний фонд – у сумі 411,3 млрд грн, проти запланованого розписом загального фонду на січень-липень 2022 року дефіциту у сумі 743,4 млрд

гривень. Фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за січень-липень 2022 року склали 613,8 млрд грн або 115,6 % від запланованих.

За даними НБУ [11], від розміщення облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на фінансування державного бюджету залучено 402,1 млрд грн, в тому числі в іноземній валюті 44,2 млрд грн (1066,1 млн дол. США та 388,3 млн євро). При цьому, за рахунок випуску військових ОВДП залучено 344,5 млрд грн, у тому числі, шляхом придбання у власність НБУ – 255,0 млрд грн. Причому, НБУ прогнозує вкрай негативні наслідки для макроекономічної стабільності від надмірного монетарного фінансування дефіциту держбюджету. Загалом, війна докорінно змінила державу та її фінансову систему. Це вплинуло також на динаміку окремих фінансових макропоказників (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка окремих фінансових макропоказників України, 2014-2022 рр., млрд грн

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Доходи бюджету	357	534	616	793	928	998	1070	1296	1030
Податки і податкові платежі	280	409	504	627	753	800	851	1107	603
ВВП у діючих цінах	1568	1979	2383	2983	3558	3974	4194	5460	620
Частка доходів бюджету у ВВП, %	22,77	26,98	25,85	26,58	26,08	25,11	25,51	23,74	166,13
Частка податків у ВВП, %	17,86	20,67	21,15	21,02	21,16	20,13	20,29	20,27	97,26

* - за 8 місяців 2022 року

Джерело: Складено за даними НБУ [11], Мінфіну [12].

Уряд прогнозує консервативно-песимістичний сценарій розвитку економіки на 2023 рік, який враховує продовження війни, щонайменше у першій половині року. Зокрема, це зростання реального ВВП на 4,6% до 6,4 трлн грн. прогнозує збереження інфляції на кінець наступного року на рівні 30% (як на поточний 2022 рік), тоді як НБУ [11] у своєму останньому прогнозі виходив з тренду на дезінфляцію наступного року до 20,7% у базовому сценарії та 19,4% в альтернативному.

Ймовірно, за оцінками Мінфіну [12], драйверами відновлення виробничої активності в країні виступатиме внутрішній попит завдяки поступовому поверненню населення із-за кордону та зростанню зайнятості, а також покращення логістики, яке сприятиме більш повному використанню наявного зовнішнього попиту. Відновлення відбуватиметься в умовах високої цінової динаміки, викликаної дією факторів значних витрат, спричинених порушенням виробничих та логістичних ланцюгів, негативним впливом зовнішніх факторів.

Висновки. Таким чином, фіскальні новації періоду воєнного стану справляють основний мобілізуючий вплив на економічну діяльність. Уряд одночасно намагається стимулювати економічну діяльність, шляхом спрощення регулювання, організаційного поля діяльності, але разом з тим намагається нарощувати надходження до бюджету на покриття видатків, насамперед на оборонну і соціальну галузі. Заходи, які необхідно реалізувати для підвищення ефективності фіскальних

методів це: аналіз структури доходів бюджету, тенденцій податкових надходжень, динаміки окремих фінансових макропоказників та їх інтерпретації для визначення тактики та стратегії фінансового забезпечення економіки періоду воєнного стану в Україні.

Література

1. Гетманцев, Д., Коваль, Ю. До питання про дотримання принципу стабільності податкового законодавства під час встановлення та скасування податкових пільг в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С.342-350. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.49.
2. Дурман, М., Дурман, О. Особливості формування та реалізації державної регуляторної політики у сфері оподаткування під час воєнного стану. *Збірник наукових праць. Серія «Публічне управління та адміністрування».* 2022. № 2 (2). С. 142-162. DOI: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2022-2-142-162.
3. Зростання попри війну: чого очікує бізнес від держави для розвитку в 2023 році. URL : http://surl.li/dgsgz (дата звернення: 16.09.2022).
4. Касперович, Ю. В. Методичні підходи до оцінки фіскальних втрат України внаслідок гібридної війни рф. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 8–15. DOI: 10.32702/2306-6806.2018.12.8
5. Кваша, Т. К. Моделювання потенційного ВВП для оцінювання фіскального простору України. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 120–125. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.120
6. Луніна, І. О., Білоусова, О. С., Фролова, Н. Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди. *Економіка та держава.* 2022 (4), С.20-27. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.20.
7. Мартиненко, В. В. Макроекономічні фактори модернізації фіскальної політики України. *Фінансовий простір*. 2019. № 1(33). С. 147–157. DOI: https://doi.org/10.18371/fp.1(33).2019.177113.
8. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості у період воєнного стану в Україні. URL : http://surl.li/dgrza (дата звернення: 16.09.2022).
9. Онищенко, С.В. Фіскальні ризики бюджетній безпеці України / С.В. Онищенко, О.А. Маслій, А.Д. Глушко // II Міжнародний податковий конгрес : зб. матеріалів (26 листоп. 2021 р.). Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. С. 167-173.
10. Ривак, О. С. Недосконала фіскальна політика–першопричина економічної кризи країни і світу. *Міжнародний науковий журнал Науковий огляд*. 2021. 6(78). С. 19-52.
11. Сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 16.09.2022).
12. Сайт Міністерства фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk (дата звернення: 16.09.2022).
13. Чернишова, О., Чорновол, А., Мирончук, В. Функціонування фінансового сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022 (38). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-49.
14. Шапошников, К. С., Крилов, Д. В., Якушко, І. В. Теоретичні аспекти визначення сутності фіскальних інструментів. *Бізнес Інформ.* 2021. №7. С. 228–233. https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-228-233.
15. Leontovych, S., Semenyshena, N., Kirian, S. Budget important regulations of the economy Ukraine in military conditions : Current issues of security management during martial law: scientific monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. pp. 115-129. https://doi.org/10.5281/zenodo.7231597.

References

1. Hetmantsev, D., Koval, Yu. (2022). Do pytannia pro dotrymannia pryntsypu stabilnosti podatkovoho zakonodavstva pid chas vstanovlennia ta skasuvannia podatkovykh pilh v umovakh voiennoho stanu. *Pravo i suspilstvo, 4, 342-350*. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.49.

2. Durman, M., Durman, O. (2022). Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii derzhavnoi rehuliatornoi polityky u sferi opodatkuvannia pid chas voiennoho stanu. *Zbirnyk naukovykh prats. Seriia «Publichne upravlinnia ta administruvannia», 2, 142-162.* DOI: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2022-2-142-162.
3. Zrostannia popry viinu: choho ochikuie biznes vid derzhavy dlia rozvytku v 2023 rotsi. available at: http://surl.li/dgsgz.
4. Kasperovych, Yu. V. (2018). Metodychni pidkhody do otsinky fiskalnykh vtrat Ukrainy vnaslidok hibrydnoi viiny rf. *Ekonomika ta derzhava, 12, 8–15*. DOI: 10.32702/2306-6806.2018.12.8.
5. Kvasha, T. K. (2021). Modeliuvannia potentsiinoho VVP dlia otsiniuvannia fiskalnoho prostoru Ukrainy. *Ekonomika ta derzhava,11, 120–125.* DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.120.
6. Lunina, I. O., Bilousova, O. S., Frolova, N. B. (2022). Osoblyvosti formuvannia fiskalnoho prostoru u voiennyi ta postvoiennyi periody. *Ekonomika ta derzhava, 4, 20-27*. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.20.
7. Martynenko V. V. (2019). Makroekonomichni faktory modernizatsii fiskalnoi polityky Ukrainy. *Finansovyi prostir,. 1(33), 147–157*. DOI: https://doi.org/10.18371/fp.1(33).2019.177113.
8. Ohliad instrumentiv pidtrymky finansovoi stiikosti u period voiennoho stanu v Ukraini. available at: http://surl.li/dgrza.
9. Onyshchenko S.V. (2021). Fiskalni ryzyky biudzhetnii bezpetsi Ukrainy / S.V. Onyshchenko, O.A. Maslii, A.D. Hlushko // II Mizhnarodnyi podatkovyi konhres : zb. materialiv (26 lystop. 2021 r.). Irpin : Un-t DFS Ukrainy, *167-173*.
10. Ryvak, O. S. (2021). Nedoskonala fiskalna polityka–pershoprychyna ekonomichnoi kryzy krainy i svitu. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal Naukovyi ohliad, 6(78), 19-52.*
11. Sait Natsionalnoho banku Ukrainy. available at: https://bank.gov.ua/ (data zvernennia: 16.09.2022).
12. Sait Ministerstva finansiv Ukrainy. available at: https://mof.gov.ua/uk.
13. Chernyshova, O., Chornovol, A., Myronchuk, V. (2022). Funktsionuvannia finansovoho sektoru Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomika ta suspilstvo, (38).* DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-49.
14. Shaposhnykov K. S., Krylov D. V., Yakushko I. V. (2021). Teoretychni aspekty vyznachennia sutnosti fiskalnykh instrumentiv. *Biznes Inform, 7,33 228–233.* https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-228-233.
15. Leontovych, S., Semenyshena, N., Kirian, S. (2022). Budget important regulations of the economy Ukraine in military conditions : Current issues of security management during martial law: scientific monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, *pp. 115-129*. https://doi.org/10.5281/zenodo.7231597.

Leontovych S. P., PhD in economics, head of the research department
National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky, Kyiv
Kirian S.M., PhD in Economics, docent
Private Higher Educational Establishment «European University», Kyiv

FISCAL METHODS TO SUPPORT ECONOMIC ACTIVITY FOR THE PERIOD OF MILITARY STATE

The article discusses the fiscal methods of state support for economic activity under martial law. Separate levers of regulation of incomes and expenses are analyzed and the problems of budget support are defined. The state, dynamics and trends in the development of fiscal instruments of Ukraine in 2014-2022 are considered. The "packages" of the tax reform of the period of martial law are analyzed. The dynamics of tax revenues for August 2022 is traced. It is determined that revenues are uneven, in contrast to 2014, when their share was 78.43% of budget revenues, in 2021 it increased to 85.41% and in six months 2022 decreased to 58.54%. Personal income tax in January 2022 was 9% higher than the same period in 2021, reaching UAH 91 billion by August. Income tax with a 6% increase in January 2022 compared to January 2021 decreased by 18.3% in August 2022, reaching UAH 87 billion. The dynamics of functional expenses of the State Budget of Ukraine in 2014-2022 is considered. decreased from 8% to 2.51%. The structure of State budget revenues for the 2nd quarter of 2022 consisted of 73.61% tax revenues, 16.35% non-tax revenues, 0.16% capital income, 9.84% EU support. Dynamics of individual financial macro indicators of Ukraine for 2014-2022 shows a significant downward trend, primarily due to a decrease in the level of GDP by 37.2% over the 2nd quarter of 2022. Problems that impede the effective use of fiscal methods to support economic activity in Ukraine have been identified. The measures that need to be implemented to improve the efficiency of fiscal methods are proposed: analysis of the structure of budget revenues, trends in tax revenues, the dynamics of individual financial macro indicators and their interpretation to determine tactics and strategies for financial support of the economy during martial law in Ukraine.

Keywords: *taxes, budget, economy, martial law, fiscal methods, NBU policy.*